

Fødesteds- og indflytningsfeltet for Grindsted by 1964

Af Henning Mørch

Abstract

A quantitative description of migration to a Danish town, Grindsted, based on data from the population register in 1964. Migrations are described on information concerning birthplaces and former addresses of the population. The problems are treated in relation to distance, route and regional variation in connection with sex, age and occupation.

Indledning

I nærværende artikel vil der blive gjort rede for en undersøgelse af befolkningsvandringerne til en dansk by på kvantitativ basis.

Vandringsundersøgelser har mere end blot akademisk interesse. Befolkningsvandring er det eneste udover fødsel og død, der påvirker et områdes folketal. Kendskabet til vandringsmønstret og mønstret i andre regionale kontakter, f. eks. indkøbsrejser og telefontrafik, er meget væsentlig for forståelsen af et områdes befolknings- og erhvervsudvikling, bymønstre og andre økonomisk-geografiske forhold, og er af værdi for en række forhold af mere praktisk betydning (ICP 1964, LPUS 1965, *Illeris* 1967). Indblik i de regionale kontacters struktur er nødvendig for fastlæggelse af oplandsgrænser, og derved af interesse for egns- og regionsplanlægning. Vandringsundersøgelser kan være et nyttigt supplement ved udarbejdelse af befolkningsprognoser, og er således af betydning for bedømmelse af f. eks. boligbehov.

Den statistik, der hidtil er blevet offentliggjort her i landet, i den årlige publikation „Befolkningens Bevægelser“, giver kun få muligheder for en undersøgelse af vandringsstrømmenes geografiske mønstre. De geografiske begreber, denne statistisk anvender, bliver behandlet isoleret; oplysningerne er samlede tal for fødte, døde og til- og fravandrede, og siger intet om vandringsveje og -afstande,

udvekslingen områderne imellem o.l. Det kan tilføjes, at der i forbindelse med de „store“ folketællinger hvert tiende år op til 1940 blev publiceret tabeller over befolkningen fordelt efter opholdsamt, fødestedsamt, land/by og køn. På grundlag af folketællingen i 1911 foreligger en opgørelse over befolkningens fordeling efter afstand mellem fødested og opholdssted (mellem befolkningstyngdepunkter i fødestedsamt og opholdsamt).

Medens der foreligger talrige undersøgelser af befolkningsvandring i udlandet (*Olsson 1965*), er der kun foretaget få undersøgelser af vandringernes geografiske mønster her i landet (*Eskildsen 1942*, *Aagesen 1944-45*, *Agersnap 1952*, *Clausen 1963*, *ICP 1964*, *Leth Nielsen 1967*).

Undersøgelsens geografiske placering

Som objekt for denne undersøgelse blev det valgt at undersøge vandringerne til en mindre købstad eller større stationsby. Materialet til en sådan undersøgelse ville være nogenlunde let både at fremskaffe og bearbejde. Materialet kunne indsamles på ét sted og kunne blive så detaljeret, og talmæssigt blive af et sådant omfang, at det med rimelighed kunne anvendes til studiet af vandringernes geografiske mønster. Samtidig ville det være overskueligt at arbejde med, da det bl. a. kunne gøres til genstand for en systematisk, delvis mekanisk, bearbejdning. Det skønnedes, at en by med 5-6000 indbyggere ville være passende; og at det yderligere ville være en fordel, om byen havde haft en antagelig vækst, især i de sidste årtier, da man i så fald i byens befolkning kunne regne med en forholdsvis stor procentdel tilflyttere, hvis vandringer skulle undersøges.

De fleste købstæder af den nævnte størrelse, f. eks. Ringkøbing, har, om de ikke ligefrem har været stagnerende, dog gennemgående haft en temmelig svag vækst i de senere år (*Stat. Und. 1964*), og de blev derfor ladt ude af betragtning. Noget lignende gælder for et par stationsbyer af samme størrelse (*Haslev og Odder*). En del andre byer er opstået og udviklet i direkte tilknytning til hovedstaden og ville være vanskelige at behandle isoleret.

Blandt de resterende byer, der kunne komme på tale, blev Grindsted valgt som genstand for undersøgelsen. Denne midtjyske stationsby har, især i den sidste menneskealder, haft en kraftigere vækst end Brande, Skjern og Vejen, og erhvervslivet er mere nuanceret end i Hirtshals og Ikast. Desuden ville det for Grindsteds vedkommende være muligt at foretage en vis sammenligning tilbage

i tiden, da der foreligger en fødestedsanalyse for Grindsted for 1940 (*Aagesen 1949*).

Grindsted er en af landets største stationsbyer og har haft en kraftig udvikling. Byen er opstået i dette århundrede og havde i 1906, da den blev talt første gang i den officielle befolkningsstatistik, blot 307 indbyggere (1357 i hele sognet). Men allerede i tyverne blev Grindsted kaldt en købstadslignende stationsby (*Trap 1928*). Ved folketællingen i 1965 havde byen 6600 indbyggere og sognet (kommunen) 8629 ialt.

Grindsted ligger i den nordøstlige del af Ribe amt midt på den store Grindsted-hedeslette. Byens udvikling må, i lighed med en række andre midt- og vestjyske byers, bl. a. ses på baggrund af den landbrugsmæssige ekspansion og kraftige befolkningsudvikling, der blev en følge af opdyrkningen af de magre og forhen så menneskefjendske hedeegne. Givet har også den store afstand til købstæderne haft betydning. Det er karakteristisk, at så forholdsvis mange af landets største stationsbyer ligger i det store købstadsløse område i Midt- og Vestjylland, hvor befolkningsvæksten, der fulgte hedens opdyrkning, fremkaldte et stærkt voksende behov for oplandscentre. Den trafikale beliggenhed har også spillet en rolle for Grindsteds udvikling. I 1914-1919, en periode hvor byen havde sin forholdsvis kraftigste vækst, fik den jernbaneforbindelse i seks retninger. Siden har banerne stort set mistet deres betydning. Vejle-banen blev afløst af en rutebillinie i 1957, og de andre jernbaner vil næppe blive opretholdt (jvf. Baneplanudvalgets betænkning). Af meget stor betydning for byens udvikling har to store virksomheder været – den kemiske fabrik Grindstedværket (grundl. 1924, nu 5-600 ansatte) og andelssvineslagteriet Midtjylland (grundl. 1931, nu 4-500 ansatte).

Grindsteds befolkning er, som i andre hurtigt voksende byer med stort tilvandringsoverskud (f. eks. Ikast), ung, d.v.s. byen har i sammenligning med mange andre byer forholdsvis mange i de unge aldersklasser og færre pensionister. Det store tilvandringsoverskud påvirker, udover folketallet, i høj grad også aldersfordelingen. Vandringshyppigheden er størst i de yngre aldersklasser, hvor tillige frugtbarheden er størst. Medens der i mange byer er kvindeoverskud i de fleste aldersklasser, er der i Grindsted nogenlunde lige mange kvinder og mænd i samtlige aldersklasser.

Erhvervsmæssigt bliver Grindsted sædvanligvis klassificeret som en mangesidig (industri-)by eller blandet by (*Illeris 1964, Aagesen 1949*). Industri og håndværk beskæftiger flest; sammenlignet med

de før nævnte byer er erhvervsgruppen ikke så dominerende som i Ikast, men omfatter ca. halvdelen som i Brande og Vejen. Overskudsbeskæftigelsen (beskæftigelsen ud over den, der er nødvendig til at betjene byen selv (*Illeris 1964*)) er i Grindsted ligelig fordelt på industri og erhverv, der betjener oplandet. Som oplandsby bliver Grindsted klassificeret på niveau med en udpræget oplandsby som Skjern, men over Brande og Vejen.

Materialet ved undersøgelsen

I princippet er ethvert skifte af bopæl en vandring; men i praksis er det kun flytninger mellem administrative enheder, mellemkommunale vandringer, der lader sig registrere. Vandringernes omfang er derfor stærkt afhængig af den geografiske afgrænsning af basisarealerne, — jo længere basisarealernes grænselinier er i forhold til arealerne, og jo mindre arealer, jo større bliver sandsynligheden for, at flytninger bliver registreret som vandringer. Ved denne undersøgelse har det således heller ikke været muligt at udskille vandringer mellem Grindsted by og landdistrikt.

En undersøgelse af en bys vandringsforhold kan udføres på basis af to principielt forskellige typer materiale. Ved den ene type er grundlaget de aktuelle til- og fravandringer i en bestemt periode. Ved den anden type, som blev anvendt ved nærværende undersøgelse, er grundlaget, som ved folketællinger, den befolkning, der er tilstede eller hører hjemme i byen på et givet tidspunkt, forstået således, at udgangspunktet er befolkningens fødested eller tidligere bopæl. Et sådant materiale siger intet om fraflytningerne, og hvad tilflytterne angår, gælder det ikke for en veldefineret periode, men for de tilflyttere, der stadig er i live og bor i byen.

Som kilde blev Grindsted kommunes folkeregister i slutningen af april 1964 anvendt, da det viste sig umuligt at få adgang til folketællingsskemaerne, hvad der af forskellige grunde ville have været en fordel.

For hver enkelt person både i Grindsted by og landdistrikt (6296 i byen og 2044 i landdistriktet) blev der indsamlet en række oplysninger, nemlig om: A. bopæl, B. køn, C. alder, D. civilstand, E. fødested, F. evt. tilflytningsår, G. evt. tidligere bopælskommune, samt H. erhvervsbranche og -stilling.

A. Bopælen indgår i et løbenummer, der kan henføres til gade i byen og ejerlav i landdistriktet. Afgrænsningen af byen er sket i overensstemmelse med den, som er lagt til grund for folkeregisteret.

Spørgsmålet om afgrænsningens hensigtsmæssighed er ikke taget op til overvejelse.

B-D. Køn, alder (fødselsår) og civilstand var oplyst for alle.

E. Fødested blev defineret som fødestedskommune. Kommuneinddelingen i 1960 (Stat. Medd. 1962) blev lagt til grund for registreringen. Fødested var uoplyst eller lod sig ikke entydigt bestemme til én bestemt kommune for 56 personer (0,9 % – lige mange mænd og kvinder) i Grindsted by og for 4 personer (0,2 %) i landdistriktet. Ved fødestedsanalysen for 1940 gjaldt tilsvarende forhold (*Aagesen 1949*).

F. Tidspunktet (året) for flytningen til Grindsted kommune var oplyst i nogenlunde samme omfang som den tidligere bopæl (se n.f.). Tilflytningsåret var uoplyst for 971 personer (16 %) i Grindsted by.

G. De egentlige vandringsoplysninger om sidste bopælskommune inden flytningen til Grindsted kommune blev registreret på samme måde som fødested. Var en person født i Grindsted kommune og øjensynlig altid havde boet der, regnedes denne som fraflytningskommune. Fraflytningskommunen var uoplyst i langt større omfang end fødestedet, nemlig for 822 personer (13 %) i Grindsted by. De to køn var meget ulige repræsenteret i denne gruppe, idet der ikke kunne anføres data om tidligere bopæl for 544 kvinder og 278 mænd (17 og 9 %). Dette var endnu mere fremtrædende for landdistriktet; her var den tidligere bopæl uoplyst for 515 personer (25 %) og tilsvarende tal for kvinder og mænd 301 (32 %) og 214 (19 %). De personer, for hvilke fraflytningskommunen var uoplyst, omfattede først og fremmest to grupper. Den ene var gifte kvinder, og derfor opført på ægtefællernes registerkort, hvor der ikke var anført en tidligere bopæl for kvinderne, og hvor det tillige fremgik, at ægteskaberne var indgået, efter at mændene var flyttet til Grindsted. Den anden gruppe var på kortene anført som „tilflyttet“ fra forældres kort, uden at disse kunne findes. Også forholdsvis mange pensionister manglede angivelse af tidligere bopæl.

H. Ved klassifikationen af erhvervene var det ikke muligt, som i den officielle statistik, at gå ud fra arten af de virksomheder befolkningen var beskæftiget ved, da der kun var de personlige data i folkeregisteret til rådighed. Erhvervsoplysningerne var temmelig usikre. Betegnelser som direktør, arbejdsmand eller kontorassistent siger intet om branche, en inspektør kan lige såvel være ufaglært arbejder som veluddannet funktionær, for at nævne nogle eksempler. Hertil kom, at erhvervsbetegnelserne ikke i særlig høj grad synes at blive ført à jour, hvilket især gælder gifte kvinder. Ad-

skillige kvinder med et erhverv anført i folkeregisteret er sikkert ikke i arbejde, og næppe alle udearbejdende husmødre har fået deres erhverv ført på registerkortet. Også en del andre må formodes at være opført med misvisende erhvervsbetegnelse, uden at man har muligheder for at bedømme, hvor mange og af hvad art fejlene er. I Grindsted by kunne erhvervsbranche og/eller -stilling ikke bestemmes for 683 voksne personer (ca. 15 % af de erhvervsaktive).

Den datamængde, der her er beskrevet, blev overført til hulkort. Ved denne lejlighed blev materialet suppleret med vandringsalder (differencen mellem fødselsår og vandringsår) samt afstandszone og kommune type for fødested og fravandringskommune (se n.f.).

Afstandszoner og relativ vandring

Afstandszoner og et relativt mål for vandringerne blev anvendt, da de detaljerede kortlægninger på kommunebasis kan være vanskelige at tolke. Bl. a. er de registrerede vandringer, som nævnt, stærkt influeret af kommuneinddelingen, ligesom det kan være svært at vurdere den rolle, fravandringen spiller i de forskellige kommuner med vidt forskellige indbyggertal. Flytter eksempelvis 10 personer, spiller det en langt større rolle for et landsogn med 600 sjæle end i en købstad med 20.000 indbyggere. Desuden blev zoner og relativ vandring anvendt til en mere sammenfattende, kvantitativ beskrivelse af materialet specielt med hensyn til afstandsfaktorens indflydelse på vandringerne.

De enkelte afstandszoner (fig. 1) består af kommuner, hvis befolkningstyngdepunkter ligger i samme afstand fra Grindsted by. Kommunerne er for overskuelighedens skyld lagt sammen i ti kilometer brede zoner. Kommunerne i første zone ligger således 5-14 km fra Grindsted, i anden 15-24 km og så fremdeles; hvorefter der er regnet med, at gennemsnitsafstanden fra zonerne til Grindsted er 10 km, 20, 30 o.s.v. Den inderste zonegrænse er valgt med hensyn til de kortest registrerede vandringer, idet 5 km meget nær er mindste afstand fra kommunegrænsen til Grindsted by. Inddelingen i egentlige afstandszoner omfatter de første ti zoner (zone ti svarende til afstanden 95-104 km). Ved afstandsmålingen blev luftlinien anvendt. Var der tvivl om i hvilken zone en kommune skulle placeres, blev befolkningstyngdepunktet bestemt med hensyntagen til bebyggelsens fordeling og befolkningskort (Atlas over Danmark 1961). Uden for ti egentlige afstandszoner, består zonerne af amter og landsdele. Til disse ydre zoner er også regnet kommuner, hvis

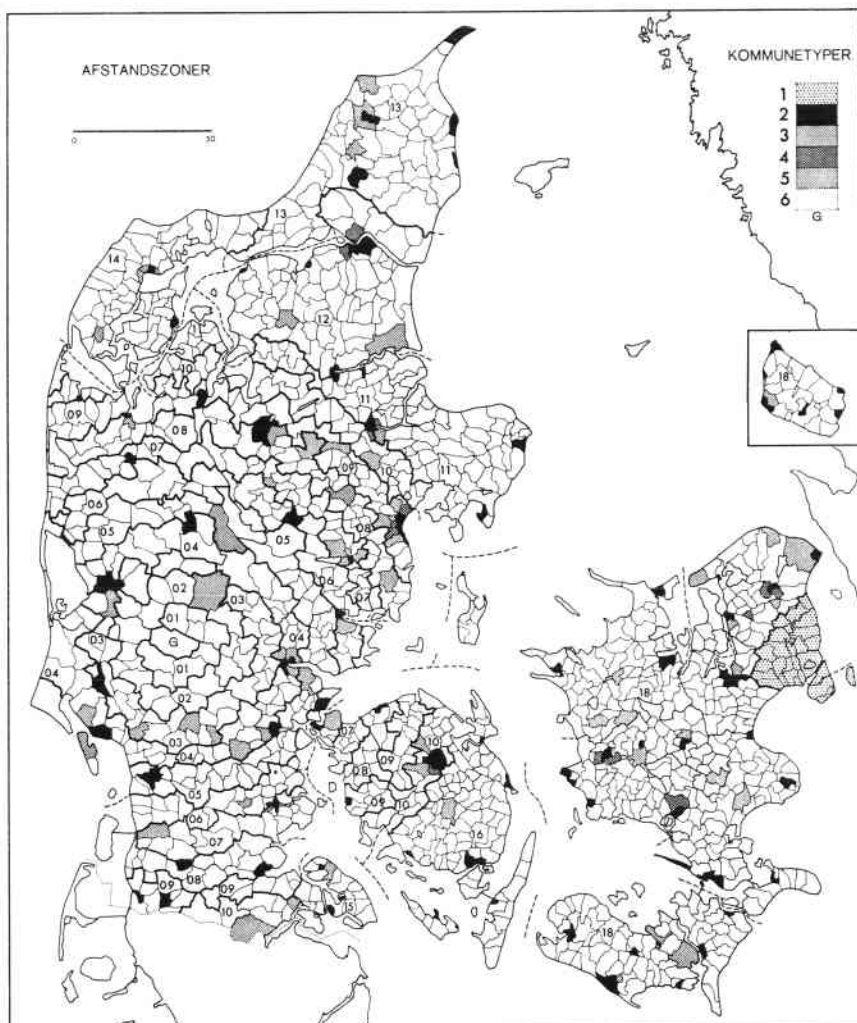

Fig. 1. Afstandszoner og kommunetyper. 1: Hovedstadsområdet. 2: Købstadskommuner. 3: Sognekommuner med mindst 50 % i forstadsbebyggelse til købstæder. 4: Fuldt bymæssig bebyggede sognekommuner. 5: Sognekommuner med bymæssig bebyggelse med mindst 2000 indbyggere. 6: Øvrige sognekommuner (landkommuner). G: Grindsted kommune.

Fig. 1. Distance zones and types of communes. 1: The metropolitan area. 2: Statute town communes (statute town = town with town rights). 3: Rural communes of which at least 50% of the area are suburbs to towns. 4: Fully built-up rural communes. 5: Rural communes with a built-up area for at least 2000 persons. 6: Other rural communes. G: The commune of Grindsted.

afstand til Grindsted det ville være meningsløst at måle ved luftlinie (øer især).

Mod anvendelse af luftlinieafstand kunne man indvende, at der

herved ikke bliver taget hensyn til naturforhold, egentlig vejafstand, rejsetid o. lign., der reelt skal overvindes ved flytningerne. Undersøgelser (Antonsen 1964) har imidlertid vist, at der består et nogenlunde konstant forhold mellem vej- og luftlinieafstand. Dette må også anses for at have mere generel gyldighed i områder som Danmark, hvor der hersker nogenlunde ensartede natur- og bebyggelsesforhold.

Inddelingen i afstandszoner blev suppleret med en inddeling af kommunerne i seks typer på grundlag af den officielle statistik (Stat. Medd. 1962): 1) Hovedstadsområdet (Københavns amt og kommune plus de tre omegnskommuner i Frederiksborg amt), 2) købstadskommuner, 3) forstadskommuner (mere end 50 % i forstadsbebyggelse til købstæder), 4) fuldt bymæssig bebyggede kommuner, 5) kommuner med bymæssig bebyggelse med mere end 2000 indbyggere samt 6) landkommuner (de resterende). De fem første kategorier regnedes dog under ét som byer (fig. 1).

Den relative vandring kan efter formålet findes på forskellig vis, ved denne undersøgelse således: $R = m \cdot 1000 / M \cdot P$. R er den relative vandring til Grindsted fra kommunen (eller afstandszonen), m er antallet af vandrere til Grindsted fra den pågældende kommune, M er samtlige vandrere til Grindsted, og P er områdets folketal i tusinder. Vandringerne fra området til Grindsted findes således som promille af den samlede vandring til Grindsted pr. tusind indbyggere i kommunen. Ved beregningen blev der set bort fra tilflytningen fra udlandet, der var ganske lille (under 1 %) og uden betydning, og fra de uangivne, hvis geografiske oprindelse må antages at være fordelt på samme måde som for de angivne.

Fødestedsfeltet for Grindsted by 1964

I 1964 var 65 % (4092 personer) af Grindsted stationsbys befolkning født i Danmark uden for Grindsted kommune. Det helt fundamentale træk, der fremgår af den geografiske fordeling af fødestederne for disse mennesker, er, at mange var født i kommunerne omkring Grindsted (fig. 2). På kortet er cirklerne store og ligger tæt i nærheden af Grindsted, medens de længere borte er små og ligger spredt. I 30 km's afstand fra Grindsted, hvor de nærmeste købstæder findes, og i større afstand, repræsenterer de største cirkler købstæder og større stationsbyer. Flest var født i hovedstadsområdet (221 pers.) og i Grindsteds nabokommuner Ansager, Hejnsvig, Sdr. Omme og Ølgod (220, 196, 128, 96), herefter begynder købstæderne at optræde i rangfølgen: Esbjerg, Århus og

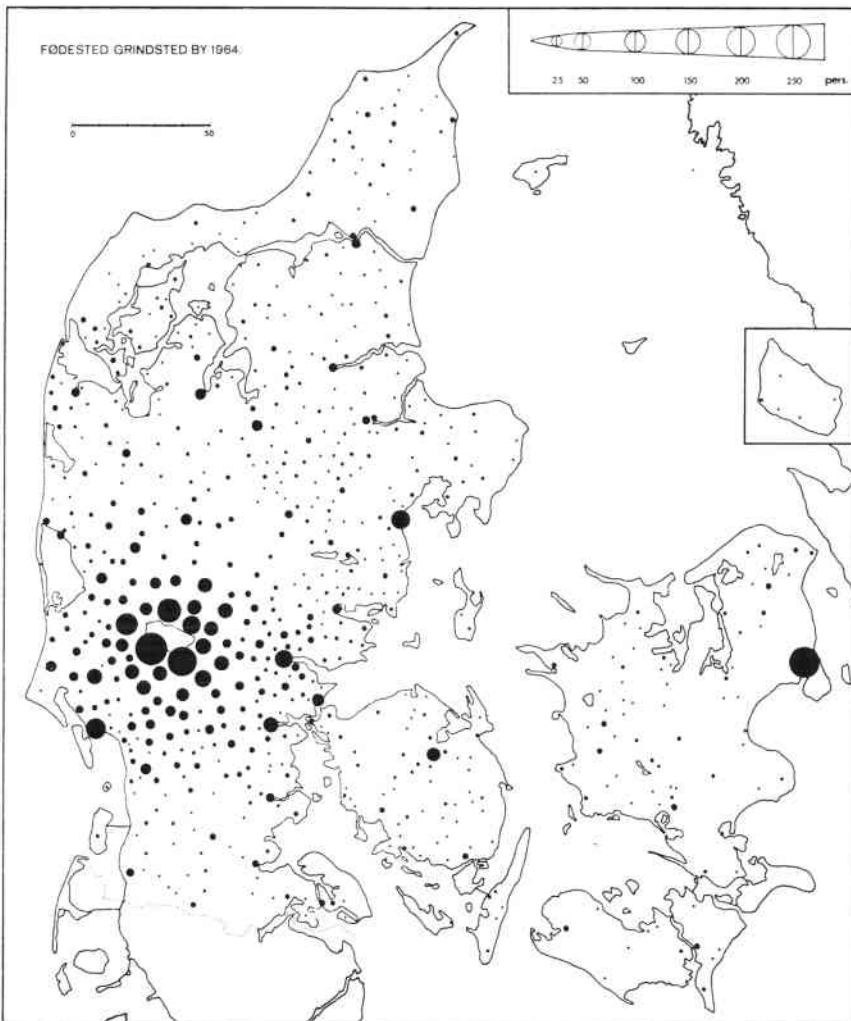

Fig. 2. Fødested for befolkningen i Grindsted. Cirklernes areal er proportionalt med antal personer født uden for Grindsted kommune, som boede i byen i 1964.

Fig. 2. Birth-places of the Grindsted population. The area of the circles is proportional to the number of persons born outside Grindsted commune living in Grindsted town in 1964.

Vejle (87, 83, 71). I almindelighed tynder cirklene ud og bliver mindre i alle retninger, dog kan dette se ud til at ske hurtigere i nogle retninger end andre. På Fyn synes generelt set at være født forholdsvis lige så mange som i jyske egne i tilsvarende afstand fra Grindsted. Bortset fra hovedstadsområdet er kun få Grindstedborgere født på øerne øst for Store Bælt (168).

Tabel 1. Personer i Grindsted by 1964 født i eller tilflyttet fra andre kommuner.

(Persons in Grindsted town 1964 born in or in-migrated from other communes.)

Afstands- zoner (Distance zones)	født i (born in)		TOTAL	tilflyttet fra (in-migrated from)		TOTAL
	land- kommuner (rural communes)	by- kommuner (urban communes)		land- kommuner (rural communes)	by- kommuner (urban communes)	
1	806	...	806	1082	...	1082
2	570	37	607	482	53	535
3	284	133	417	200	147	347
4	249	226	475	205	314	519
5	167	79	246	128	107	235
6	80	85	165	67	94	161
7	68	47	115	64	69	133
8	71	41	112	38	53	91
9	76	138	214	53	136	189
10	61	63	124	17	88	105
11	58	43	101	31	51	82
12	45	32	77	27	21	48
13	55	26	81	15	25	40
14	68	16	84	43	15	58
15	11	8	19	5	12	17
16	34	26	60	22	43	65
17	...	221	221	...	208	208
18	77	91	168	40	92	132
Total	2780	1312	4092	2519	1528	4047

Tabel 1 viser fødestederne fordelt på afstandszoner. Af den del af Grindsted bys befolkning i 1964, som var født uden for kommunen, var 68 % født i landkommuner og 32 % i byer. Figur 3 viser, hvor store procentdele af fødestederne, som lå inden for forskellig afstand fra Grindsted, for personer med fødested i landdistrikter, i byer og for samtlige personer med fødested uden for Grindsted kommune.

Af fødesteder i landkommuner lå 29 % i afstandszone ét (z. 1), 50 % i de første to zoner, og kun 12 % uden for z. 10. For de, der var født i byerne, er forholdet helt anderledes: først med z. 8 omfattes halvdelen af fødestederne, og 35 % lå længere fra Grindsted end 105 km (uden for z. 10). Af samtlige var 20 % født i z. 1, 56 % i de nærmeste fire zoner, og 20 % uden for z. 10.

Værdierne for den relative vandring til Grindsted by, målt ved

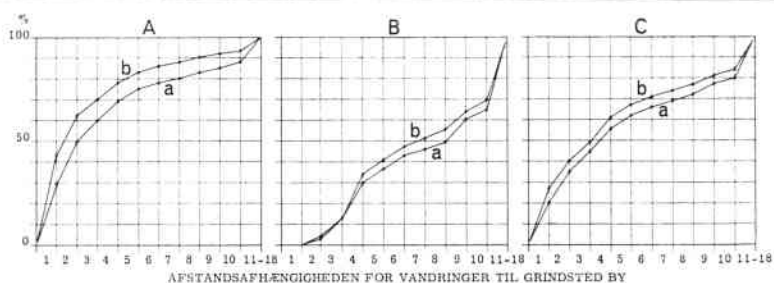

Fig. 3. Afstandafhængigheden for vandringerne til Grindsted by. Tilflytterne er summeret procentvis med øget afstand (zonevis) fra Grindsted. A omfatter vandring fra landkommuner, B fra byer og C samtlige. a vedrører fødesteder, b sidste adresse før flytning til Grindsted. Zone 11-18 er regnet under ét.

Fig. 3. Dependence of in-migration on distance from Grindsted. In-migrants have been summed up in percentages by increased distance (zone-wise) from Grindsted. A Migrations from rural communes, B from towns, and C all. a concerns birth-places, b residence prior to migration. The zones 11-18 are treated collectively.

antallet af personer som boede i byen 1964, og som var født uden for kommunen i forhold til folketal i de pågældende fødesteds-kommuner (jvf. o.f.), er store i kommunerne nær Grindsted og aftager med afstanden fra Grindsted (fig. 4). De relative værdier aftager, ligesom de absolutte (fig. 2), ikke lige hurtigt i alle retninger. Størst er den relative vandring fra Hejnsvig (21,10), Filskov (16,33) og Ansager (13,58), og det er karakteristisk, at værdierne for byerne er forholdsvis små.

Indflytningsfeltet for Grindsted by

De egentlige vandringsoplysninger om tidligere bopælskommune for tilflyttere blandt Grindsted bys indbyggere i 1964 omfatter 4047 personer eller 64 % af byens befolkning. Egentlig skulle denne andel have været noget større, da en del af de personer, for hvilke der ikke forelå oplysning om tidligere bopæl, også har været tilflyttere; men da disse mennesker, hvad angår geografisk oprindelse, må antages at være fordelt som de, der foreligger oplysninger om, er der set bort fra dette forhold.

De generelle træk i mønsteret af tilflytternes geografiske oprindelse (fig. 5) svarer til fordelingen af fødesteder (fig. 2); og tilsvarende forhold gælder for den relative indflytning (kortet udeladt her) i sammenligning med kortet baseret på fødestedsoplysninger (fig. 4). Der var mange tilflyttere fra de allernærmeste kommuner, og stadig færre med øget afstand til Grindsted. Blandt nabokommunerne var flest tilflyttere fra Ansager og Hejnsvig med 258 og 242, derefter følger Sdr. Omme, Grene og Filskov (194, 118

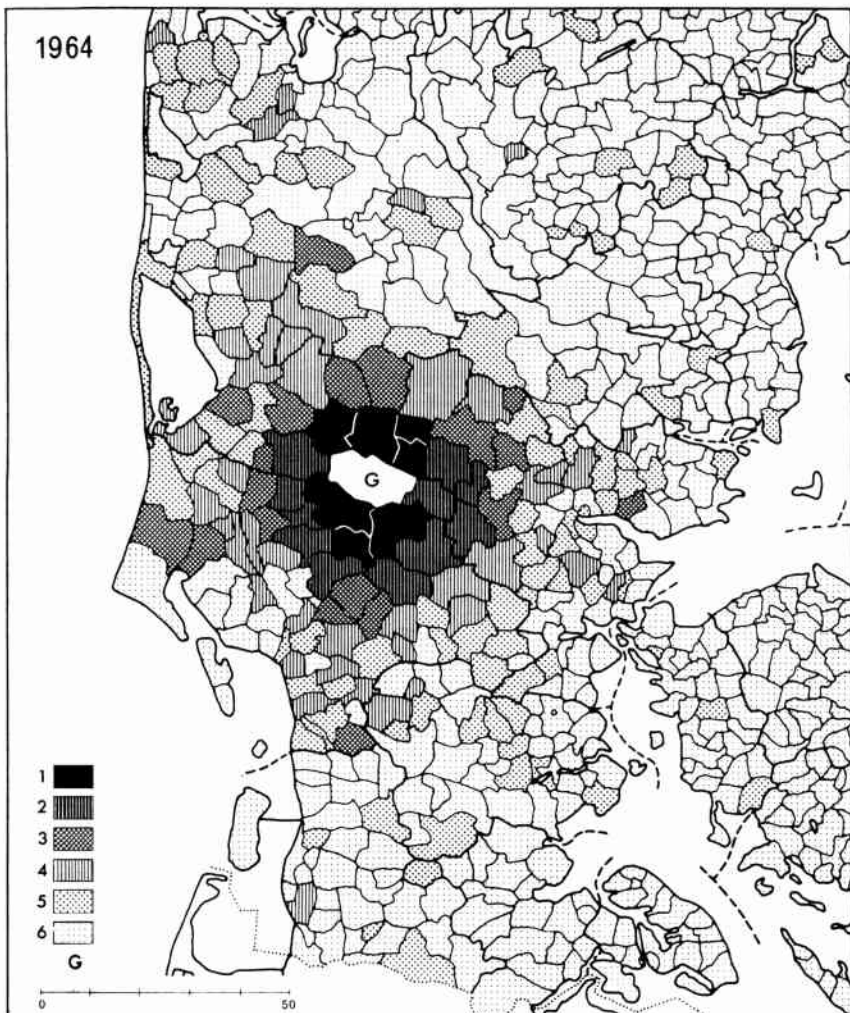

Fig. 4. Den relative vandring til Grindsted. Beregnet på grundlag af oplysninger om fødested. Relativ vandring (jvf. tekst) R : 1) over 8,00. 2) 4,00-7,99. 3) 2,00-3,99. 4) 1,00-1,99. 5) 0,50-0,99. 6) under 0,49. G) Grindsted.

Fig. 4. The relative in-migration to Grindsted town. Based on data of birth-place. Relative in-migration $R = m / 1000 / M P$. m is the number of persons living in Grindsted town in 1964 born in the commune concerned, M is the total of people living in Grindsted town born outside Grindsted commune, and P is the population in the commune concerned (in thousands).

og 110). Fra byerne kom flest fra hovedstadsområdet, Esbjerg og Vejle (210, 125 og 103).

Tabel 1 viser tilflytningen fordelt på afstandszoner. Af den del af Grindsteds befolkning i 1964, som var tilflyttet fra andre kom-

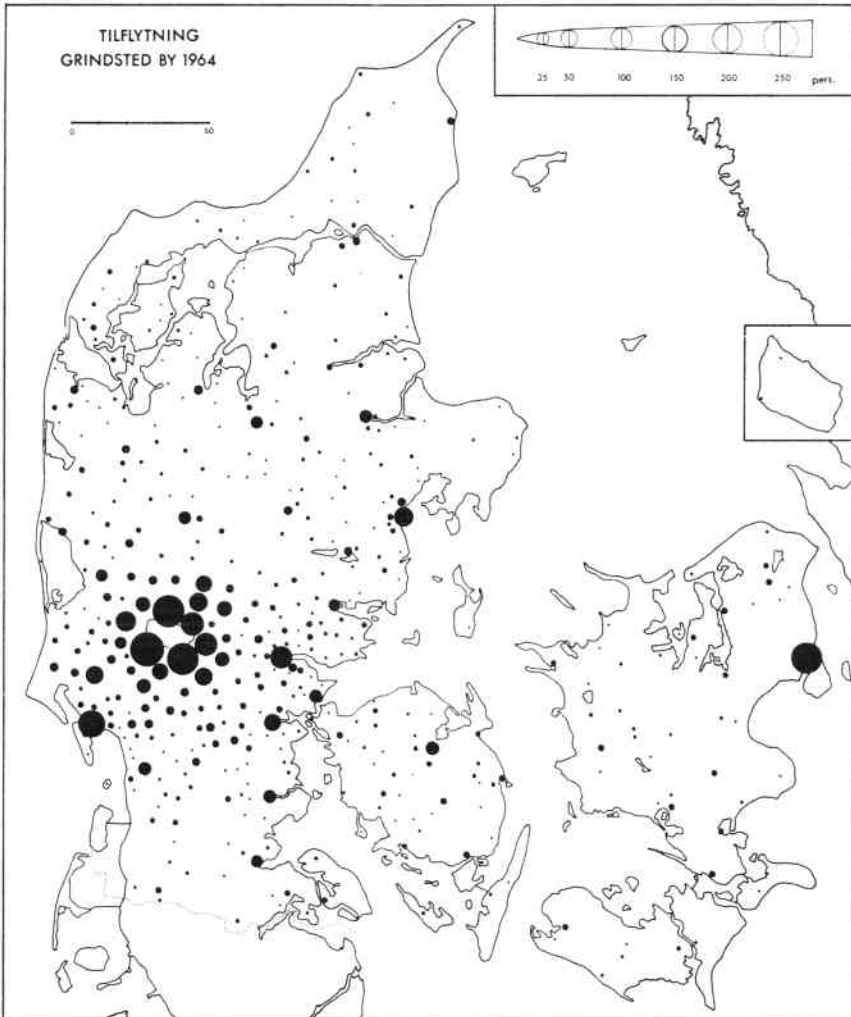

Fig. 5. Sidste opholdssted inden flytning til Grindsted by. Cirklernes areal er proportionalt med antallet af personer med bopæl i Grindsted by i 1964, som var tilflyttet fra andre kommuner.

Fig. 5. Residence prior to migration to Grindsted town. The area of the circles is proportional to number of persons living in Grindsted town in 1964 immigrated from other communes.

muner, var 62 % tilflyttet fra landdistrikter og 38 % fra byer. Figur 3 viser hvor store procentdele af tilflytterne, som var flyttet til Grindsted fra kommuner inden for forskellig afstand, fra landkommuner fra byer og for samtlige tilflyttere.

Nær halvdelen af tilflytterne fra landkommuner kom fra z. 1, 62 % fra de to nærmeste zoner og kun 7 % fra områder udenfor

z. 10. Først med z. 7 ses 51 % af indflytningen fra byer at have fundet sted, og næsten $\frac{1}{3}$ var tilflyttet fra områder udenfor z. 10. Af samtlige tilflyttere var 27 % kommet fra z. 1, halvdelen fra de tre nærmeste og 16 % fra områder udenfor z. 10.

En sammenligning mellem disse kortlægninger af Grindsteds fødesteds- og indflytningsfelt og kort over den lokale befolkningsudvikling peger på en sammenhæng. De dele af indvandringsfeltet, som har afgivet forholdsvis mange flyttere til Grindsted, hvor vandringsintensiteten falder forholdsvis langsommere med afstanden til Grindsted end i andre dele, falder stort set sammen med områder med stagnerende eller vigende folketal.

Vandringsvejen

Det materiale, undersøgelsen er baseret på, indeholder oplysninger om tre punkter på vandringsvejen: fødested, sidste bopæl inden flytningen til Grindsted samt Grindsted.

Ganske vist kan vandringspersonellet have haft bopæl mange andre steder på vandringsvejen end på disse tre steder, men undersøgelser har vist, at befolkningen geografisk er ret stabil, og at kun få har vandret mere end et par gange (*Goldstein* 1964). Er hovedtrækkene af mønsteret af Grindsteds fødestedsfelt og indflytningsfelt, således som det fremgår, meget lig, er der også karakteristiske forskelle, der giver oplysning om vandringsvejen.

I kommunerne nærmest Grindsted er vandringsintensiteten større i indflytningsfeltet end beregnet på fødesteder, medens det for kommuner i større afstand fra byen synes omvendt, og for en række byer er intensiteten større i indflytnings- end i fødestedsfeltet. Inden flytningen til Grindsted synes der at ske en vandring dels til egne nærmere byen dels til andre byer. Vandringerne til egne nærmere Grindsted kunne tolkes ved, at vandringerne sker i bølger: de mange vandringer sker over kort afstand, evt. for siden at gå videre, og erstattes (helt/delvis) ved tilflytning fra fjernere egne (jfr. Ravensteins 2. migrationslov). Vandringerne til byer peger på, at vandringer fra landdistrikter over længere afstande går via byer.

I figur 6 og tabel 2 er sammenfattet, hvad man kunne kalde migrations-resultanten for 2088 mænd, for hvilke der var oplysning om såvel fødested som om en tidligere bopæl uden for Grindsted. Der er taget hensyn til vandringsvejens begyndelsepunkt, om fødestedet var Grindsted, land- eller bykommune, og til hvilken kommunetype vandringen inden flytningen til Grindsted er gået. Desuden er der taget hensyn til, om vandringen havde været „direkte“

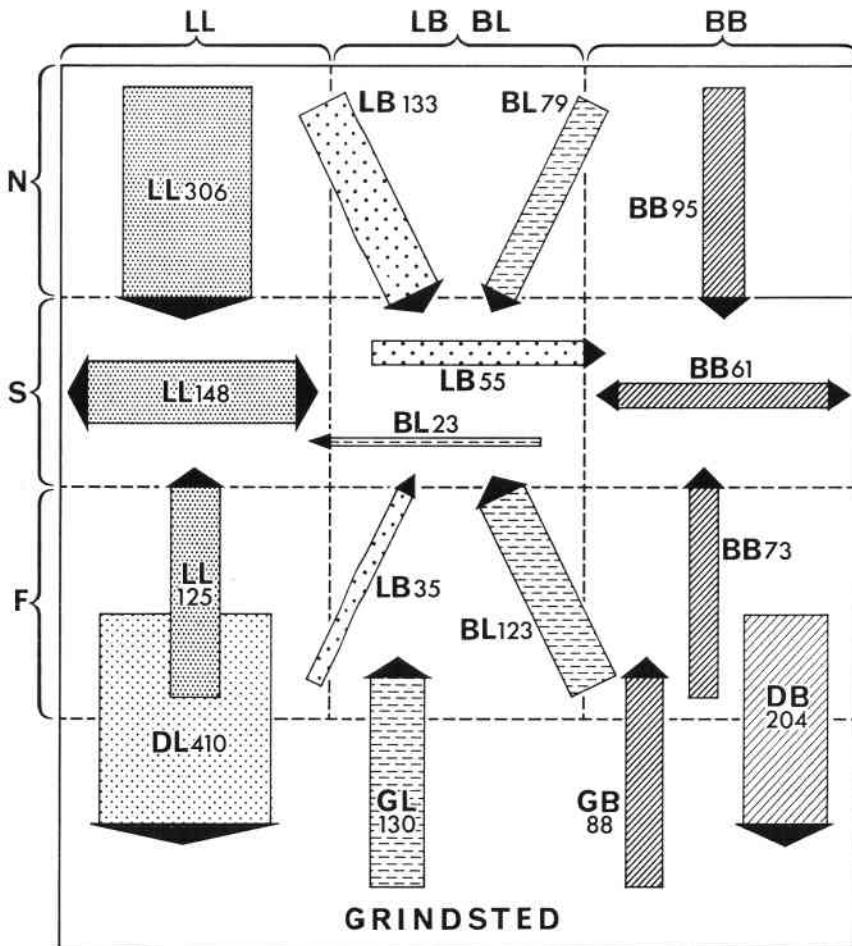

Fig. 6. Migrationsresultanten for 2088 mænd i Grindsted by i 1964. Pilene angiver vandringernes retning fra fødested til Grindsted (G); deres areal er proportionalt med antallet af flyttere. LL: født i landkommune flyttet til G. via en anden landkommune. LB: født i landkommune flyttet til G. via en anden bykommune. BB: født i bykommune flyttet til G. via en anden bykommune. BL: født i bykommune flyttet til G. via en landkommune. DL: flyttet direkte fra fødested i landkommune til G. DB: flyttet direkte fra fødested i bykommune til G. GL: født i G. flyttet til landkommune og siden flyttet tilbage. GB: født i G. flyttet til bykommune og siden flyttet tilbage. N: flyttet via kommune nærmere G. end fødested. S: flyttet via kommune i samme afstand fra G. som fødested. F: flyttet via kommune fjernere G. end fødested. – Tallene angiver antal flyttere.

Fig. 6. The migration direction resultant for 2088 men in the town of Grindsted 1964. The arrows show the direction of the migrations from birth-place to Grindsted (G), the area of the arrows being proportional to number of migrants. LL: born in rural commune, migrated to G. via another rural commune. LB: born in rural commune, migrated to G. via a town commune. BB: born in town commune, migrated to G. via another town commune. BL: born in town commune, migrated to G. via a rural commune. DL: migrated from birth-place in rural commune direct to G. DB: migrated from birth-place in town commune direct to G. GL: born in G., migrated to rural commune and later returned. GB: born in G., migrated to town commune and later returned. N: migrated via commune closer to G. than birth-place. S: migrated via commune at same distance from G. as birth-place. F: migrated via commune at longer distance from G. than birth-place. – The figures indicate number of migrants.

Tabel 2. Migrations-resultant for 2088 mænd i Grindsted by i 1964.
(Migration direction resultant for 2088 men in Grindsted town 1964).

født i	Flytning til Grindsted by fra (migration to Grindsted town from)															born in	
	landkommuner (rural communes)					bykommuner (urban communes)					TOTAL						
	n	s	f	d	sum	n	s	f	d	sum	n	s	f	d	sum		
land- kom- mu- ner	306	148	125	410	989	133	55	35	...	223	439	203	160	410	1212	rural com- mu- nes	
by- kom- mu- ner	79	23	123	...	225	95	61	73	204	433	174	84	196	204	658	urban com- mu- nes	
Gr- sted	...	...	130	...	130	...	...	88	88	...	...	...	...	218	...	218	Gr- sted
Total	385	171	378	410	1344	228	116	196	204	744	613	287	574	614	2088	Total	

n: nærmere Grindsted end fødested (*nearrer Grindsted than birth-place*).
s: i samme afstand fra Grindsted som fødested (*at same distance from Grindsted as birth-place*). f: fjernere fra Grindsted end fødested (*remoter from Grindsted than birth-place*). d: flytning direkte fra fødested til Grindsted (*migration direct from birth-place to Grindsted*).

fra fødested til Grindsted, eller om den var gået via en kommune i mindre eller større afstand fra Grindsted end fødestedet.

Cirka 60 % af disse 2088 mænd var født i landkommuner, 30 % i bykommuner og 10 % i Grindsted. Af de, der var født i landkommuner, var $\frac{4}{5}$ flyttet til Grindsted fra landkommuner og $\frac{1}{5}$ fra byer; 34 % var flyttet direkte fra fødested, 36 % fra kommuner nærmere og 13 % fra kommuner fjernere Grindsted end fødested. $\frac{2}{3}$ af de, der var født i byer, var flyttet til Grindsted fra landkommuner og $\frac{1}{3}$ fra bykommuner; 31 % var flyttet direkte fra fødested, 26 % via kommuner i mindre og 30 % via kommuner i større afstand fra Grindsted end fødestedskommunen. Medens således vandringerne inden flytningen til Grindsted for de, der var født i landkommuner, i høj grad var rettet mod andre landkommuner og kommuner nærmere Grindsted end fødested, var forholdene mere komplicerede, hvad angår de, der var født i byer. Deres vandringer var i forholdsvis højere grad rettet mod landkommuner og mod kommuner i større afstand fra Grindsted end fødested. Regnes de 218, der var født i Grindsted, og som er flyttet til andre kommuner for siden at være flyttet tilbage, med til de, der var født i byer, bliver denne forskel mellem land og by, der her er skitseret, mere udpræget.

Vandringer, køn og vandringsalder

Der blev foretaget en fordeling af indflytterne blandt Grindsteds beboere efter køn og vandringsalder i 5-års aldersgrupper til belysning af alder i forhold til vandringsdistance. For at tallene ikke skulle blive for små, blev afstandszonerne lagt sammen til tre større: z. 1-5, z. 6-10 og z. 11-18. Den procentvise fordeling af kvinder respektive mænd på aldersklasser i disse tre større afstandszoner for hele indflytningen samt for land og by er vist i alderspyramiderne figur 7, A-M. Nogle af pyramiderne er baseret på temmelig små tal og må derfor ansues med varsomhed (især B og C).

De generelle træk ved disse fordelinger efter vandringsalder er, at vandringshyppigheden for begge køn var størst i de yngre aldersklasser, og kvinder var flyttet i en yngre alder end mænd. I almindelighed var vandringshyppigheden størst i aldersklassen 20-24 år, hvor omkring 20 % af vandringerne var foregået, og i aldersklassen 15-19 år var vandringshyppigheden betydelig større for kvinder end mænd (fig. 7, DHM). Til gengæld aftog vandringshyppigheden gennemgående hurtigere med alderen for kvinder end for mænd, – fra 25 år og opefter er alderspyramiderne mere konkave på spindesiden end på sværdsiden; dette gælder især ved de kortere vandringer (AEJ) og vandringer fra landkommuner i det hele (D). Det kan bl. a. forklares ved, at det er unge kvinder, der fører an i flugten fra land til by, og ved at kvinder gennemgående er yngre end mænd ved ægteskabs indgåelse, et tidspunkt hvor mange flytninger finder sted i forbindelse med bosætning og skifte af arbejdsplads. Ved flytninger til Grindsted fra byer er fordelingen kvinder/mænd derimod mere ligelig, pyramiden mere symmetrisk (H). Tilflytterne fra byer var gennemgående ældre, især over mellemlange og lange afstande (FG). Her gælder tillige, at vandringshyppigheden er størst for mænd i aldersklassen 25-29 år, noget tilsvarende gælder dog også for mænd fra landkommuner i z. 11-18 (C).

Medens der således i forbindelse med vandringsalder var en del forskel i den geografiske oprindelse af de to køn, var dette ikke tilfældet taget under ét for hvert af de to køn (jvf. også tabel 5).

Vandringer og erhverv

For at belyse erhvervenes betydning for vandringerne, blev der af materialet udtaget data om mænd i tre erhvervsgrupper karakteriseret ved forskellige uddannelsesniveauer. Kun mænd, der var voksne ved flytningen til Grindsted blev udtaget. De tre erhvervsgrupper var: 296 ufaglærte arbejdere (fabriks- og slagteriarbejdere),

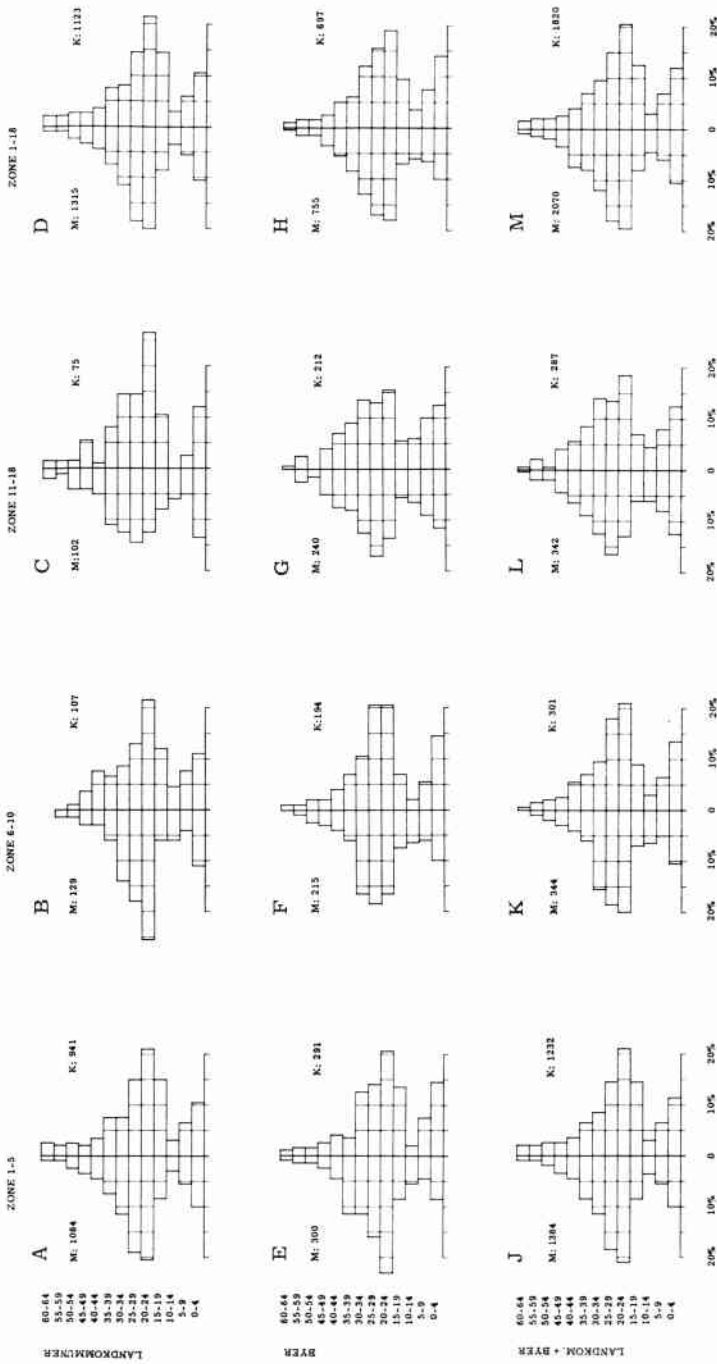

Fig. 7. Migration-age. Pyramids showing age at migration to Grindsted town for in-migrants in the 1964-population of the town, calculated for each sex separately. K: and M: indicate number of women and men. Migrants above 65 years are omitted of the diagrams. A-D migration from rural communes, E-H from towns and J-M totals.

Tabel 3. Sidste bopæl inden flytning til Grindsted by
for tre erhvervsgrupper.
(*Residence prior to migration to Grindsted
for three professional groups.*)

Af-stands-zoner (<i>Distance zones</i>)	ufaglærte arbejdere (<i>unskilled workers</i>)			faglærte arbejdere (<i>skilled workers</i>)			akademikere m. m. (<i>higher education</i>)		
	land-kom-muner (<i>rural com-munes</i>)	by-kom-muner (<i>urban com-munes</i>)	Total	land-kom-muner (<i>rural com-munes</i>)	by-kom-muner (<i>urban com-munes</i>)	Total	land-kom-muner (<i>rural com-munes</i>)	by-kom-muner (<i>urban com-munes</i>)	Total
1	133	...	133	38	...	38	8	...	8
2	46	4	50	29	6	35	7	1	8
3	20	6	26	13	13	38	5	8	13
4	13	12	25	11	12	23	4	17	21
5	14	3	17	10	9	19	4	13	17
6	5	5	10	5	7	12	2	9	11
7	7	3	10	2	5	7	2	9	11
8	2	3	5	5	4	9	1	9	10
9	5	2	7	8	5	13	1	13	14
10	2	1	3	2	4	6	—	14	14
11-18	8	2	10	13	24	37	8	66	74
Total	255	41	296	136	93	229	42	159	201

229 faglærte arbejdere samt en gruppe på 201 sammensat af akademikere, funktionærer i liberale erhverv og enkelte overordnede og forholdsvis højt uddannede i andre erhverv.

De tre cirkelkort (fig. 8-10) viser den geografiske fordeling af sidste bopæl inden flytningen til Grindsted for de tre erhvervsgrupper, tabel 3 fordelingen på afstandszoner, og fig. 11 viser, hvor store procentdele af tilflytterne i de tre grupper, som var flyttet fra kommuner inden for forskellig afstand, fra landdistrikter, fra byer og for samtlige.

Tilflytningen af ufaglærte arbejdere var overvejende kommet fra landkommuner og fra et snævert opland. Knap halvdelen var tilflyttet fra z. 1, kun $\frac{1}{5}$ var flyttet mere end 50 km, og ialt var blot 14 % af de ufaglærte tilflyttet fra byer.

De faglærte var tilflyttet fra et langt videre område, og tilflytningen fra byer spillede en væsentlig rolle. Kun 17 % var fra z. 1, knap halvdelen var flyttet mere end 40 km, og 40 % af de faglærte var tilflyttet fra byer.

Gruppen af akademikere og andre med forholdsvis høj uddannelse var tilflyttet over lange distancer, meget få var fra de nærmeste

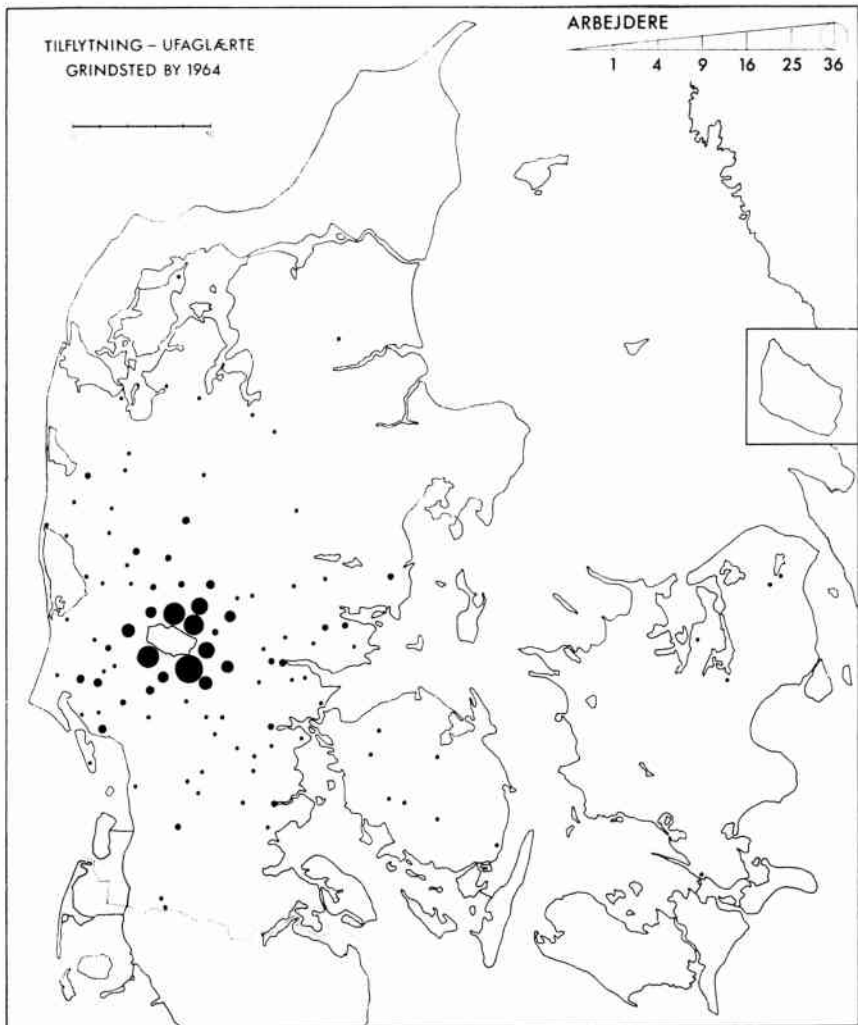

Fig. 8. Tilvandring af 296 ufaglærte arbejdere. Cirklernes areal er proportionalt med antallet af ufaglærte arbejdere med bopæl i Grindsted by i 1964, som var tilflyttet fra andre kommuner.

Fig. 8. In-migration of 296 unskilled workers. The area of the circles is proportional to the number of in-migrated unskilled workers living in Grindsted 1964.

kommuner, og halvdelen var tilflyttet fra kommuner mere end 80 km fra Grindsted. En overvejende del ($\frac{4}{5}$) af tilflytningen i denne gruppe var fra byer, især de østjyske købstæder og fra hovedstaden.

Selv om materialet for disse tre erhvervsgrupper omfatter forholdsvis få personer, er tendensen dog helt klar. Jo højere ud-

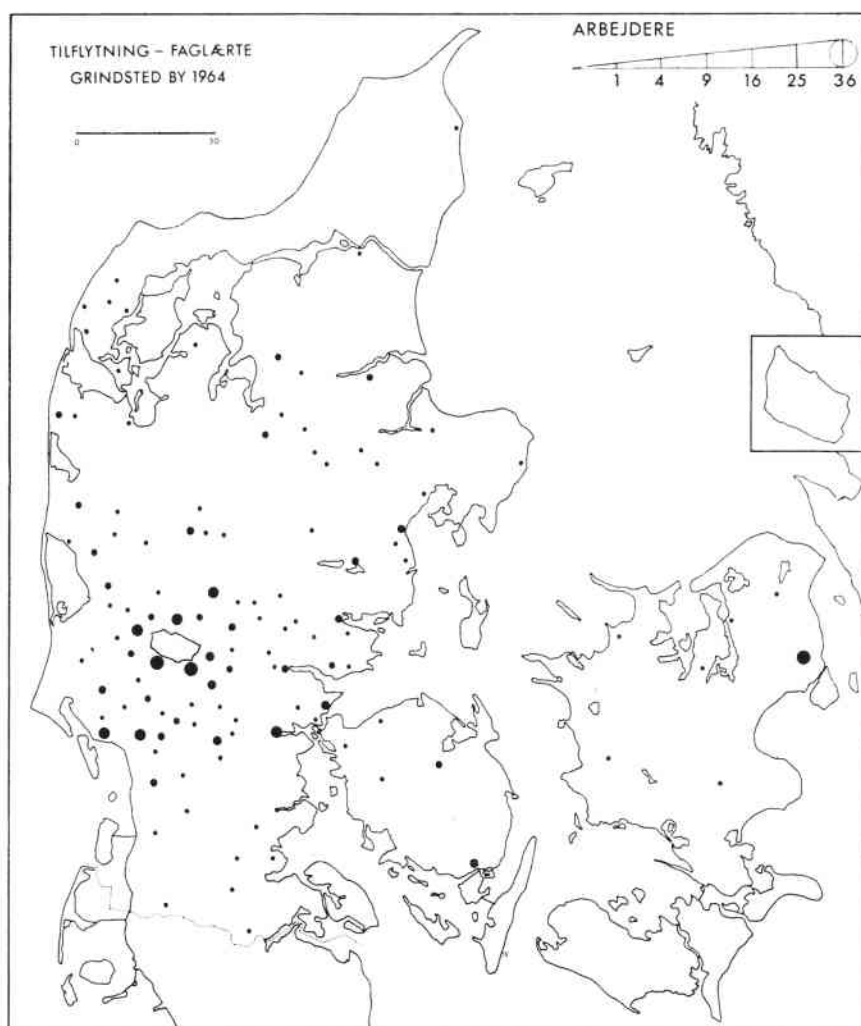

Fig. 9. Tilvandringen af 229 faglærte arbejdere. Cirklernes areal er proportionalt med antallet af faglærte arbejdere med bopæl i Grindsted by 1964, som var tilflyttet fra andre kommuner.

Fig. 9. In-migration of 229 skilled workers. The area of the circles is proportional to the number of in-migrated skilled workers living in Grindsted 1964.

dannelse, des oftere tilflyttet fra byer og des længere flyttedistancer. For gruppen med det højeste uddannelsesniveau synes afstanden at være en faktor af underordnet betydning.

Vandringerne til Grindsteds landdistrikt

En undersøgelse af den geografiske rekruttering af befolkningen i Grindsteds landdistrikt kan tjene til yderligere belysning af er-

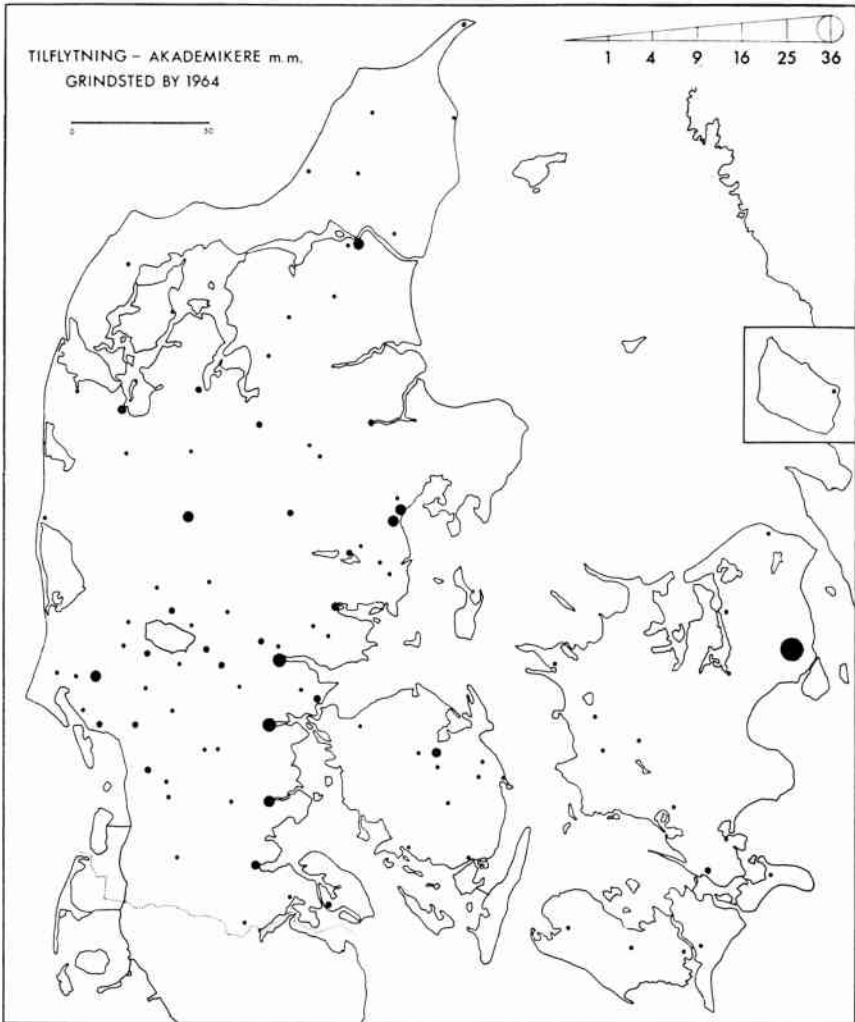

Fig. 10. Tilvandringen af 201 akademikere. Cirklernes areal er proportionalt med antallet af akademikere med bopæl i Grindsted by i 1964, som var tilflyttet fra andre kommuner.

Fig. 10. In-migration of 201 men with high education. The area of the circles is proportional to the number of in-migrated men with high education in Grindsted 1964.

hvervenes betydning for vandringerne, idet landbrug i dette område er det dominerende erhverv.

Af landdistriktets 2044 beboere var kun 899 (42 %) født i Danmark uden for Grindsted kommune, medens som før nævnt $\frac{2}{3}$ af byens beboere var født uden for kommunen. Den geografiske for-

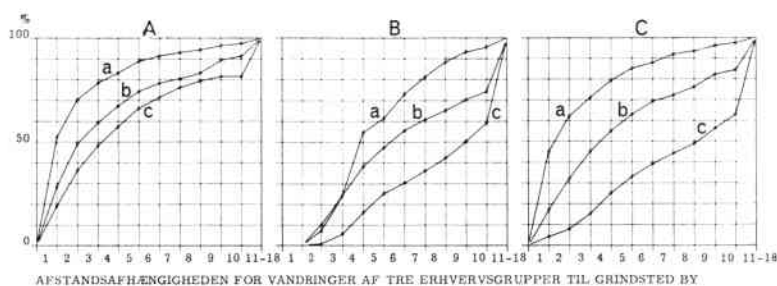

Fig. 11. Afstandsafhængigheden for vandringer af tre erhvervsgrupper. a: vedrører ufaglærte, b: faglærte arbejdere og c: akademikere. Iøvrigt jvf. fig. 3.

Fig. 11. Dependence on distance for three occupational groups. a: unskilled, b: skilled workers, and c: people with high education. Cf. also fig. 3.

deling af fødestederne for de udensognsfødte i landdistriktet (fig. 12) viser, at rekrutteringen var sket forholdsvis lokalt, meget lig rekrutteringen af de ufaglærte arbejdere (fig. 8). Den store del af fødestederne lå i de allernærmeste kommuner og tynder derefter meget hurtigt ud. Kun få var født i kommuner mere end 30-40 km fra Grindsted, og kun få var født i købstæder og andre byer. Ansager var den kommune, hvori flest var født (80), derefter følger Hejnsvig, Grene og Sdr. Omme (57,43 og 37).

Fordelt på afstandszoner (tabel 4 og fig. 13) lå 34 % af fødestederne i z. 1, 55 % i de nærmeste to zoner og kun 11 % uden for z. 10. I alt kun 13 % var født i byer. Det egentlige indflytningsfelt er ikke blevet kortlagt på grund af materialets mangelfuldhed og lille omfang. Forløbet af sumkurverne for fødesteder og indflytningen (fig. 13), der nogenlunde er som de tilsvarende for tilflytningen fra landkommuner til Grindsted by (fig. 3A), tyder dog på, at der her er sket en vis koncentration inden den endelige indflytning.

Vandringer og tid

Som nævnt har Grindsted by haft en kraftig vækst, og det kunne tænkes, at vandringsafstanden havde ændret sig i tidens løb. En undersøgelse af indflytningen til Grindsted by af voksne mænd i syv perioder (før 1930, 1930-39 samt de fem 5-års perioder efter) viste ingen større udsving. Under krigen og efter 1960 kom en større del af tilflytningen fra byer (ca. 40 %) end i de fem andre perioder (ca. 30 % fra byer). Desuden synes flyttedistancerne i de to nævnte perioder at have været noget kortere end ellers.

Der foreligger en kortlægning af Grindsted bys fødestedsfelt for 1940 (Aagesen 1949, fig. 19). En sammenligning af kortlægningerne af fødestedsfelterne i 1940 og 1964 tyder heller ikke på, at der er

Tabel 4. Personer i Grindsteds landdistrikt 1964
født i andre kommuner.

(Persons in Grindsted rural district 1964
born in other communes.)

Afstands- zoner (Dis- tance zones)	Født i (born in)			Afstands- zoner (Dis- tance zones)	Født i (born in)		
	land- kom- muner (rural com- munes)	by- kom- muner (urban com- munes)	Total		land- kom- muner (rural com- munes)	by- kom- muner (urban com- munes)	Total
1	268	...	268	11	17	2	19
2	165	21	186	12	10	3	13
3	96	10	106	13	8	—	8
4	74	23	97	14	19	2	21
5	32	9	41	15	2	1	3
6	14	11	25	16	8	3	11
7	14	4	18	17	...	8	8
8	21	2	23	18	10	6	16
9	15	7	22				
10	10	4	14	1-18	783	116	899

sket væsentlige ændringer i det geografiske rekrutteringsmønster i det kvarte århundrede, der ligger imellem de to kortlægninger (jvf. tabel 5), og sumkurverne for fødestederne i 1940 og 1964 adskiller sig da heller ikke væsentligt fra hinanden (fig. 14).

Kvalitativ lovmæssighed - kvantitativ beskrivelse

Det er en almindelig erfaring, at der for vandringer gælder en vis lovmæssighed. Vandringer mellem forskellige områder er, alt andet lige, proportionale med områdernes folketal. De fleste vandringer foregår over korte afstande, vandringsintensiteten aftager med afstanden. Der har været talrige bestræbelser på at finde tilfredsstillende generelle, kvantitative beskrivelser af denne lovmæssighed, ofte med stærke analogier til fysikkens love, især tyngdekraftslovene, hvilket bl. a. afspejles i terminologien. Der tales således om et vandringsfelt, idet et centralt område (Grindsted) betragtes som en masse, der er omgivet af et kraftfelt, hvis ydergrænse det ikke er muligt at angive, men hvor feltstyrken, påvirkningen fra den centrale masse (vandringsintensiteten), aftager gradvis jo

I sin enkleste form kan sammenhængen mellem vandrings-

I sin enkleste form kan sammenhængen mellem vandringsintensiteten og afstanden udtrykkes således: $Y = a X^{+b}$. Y er

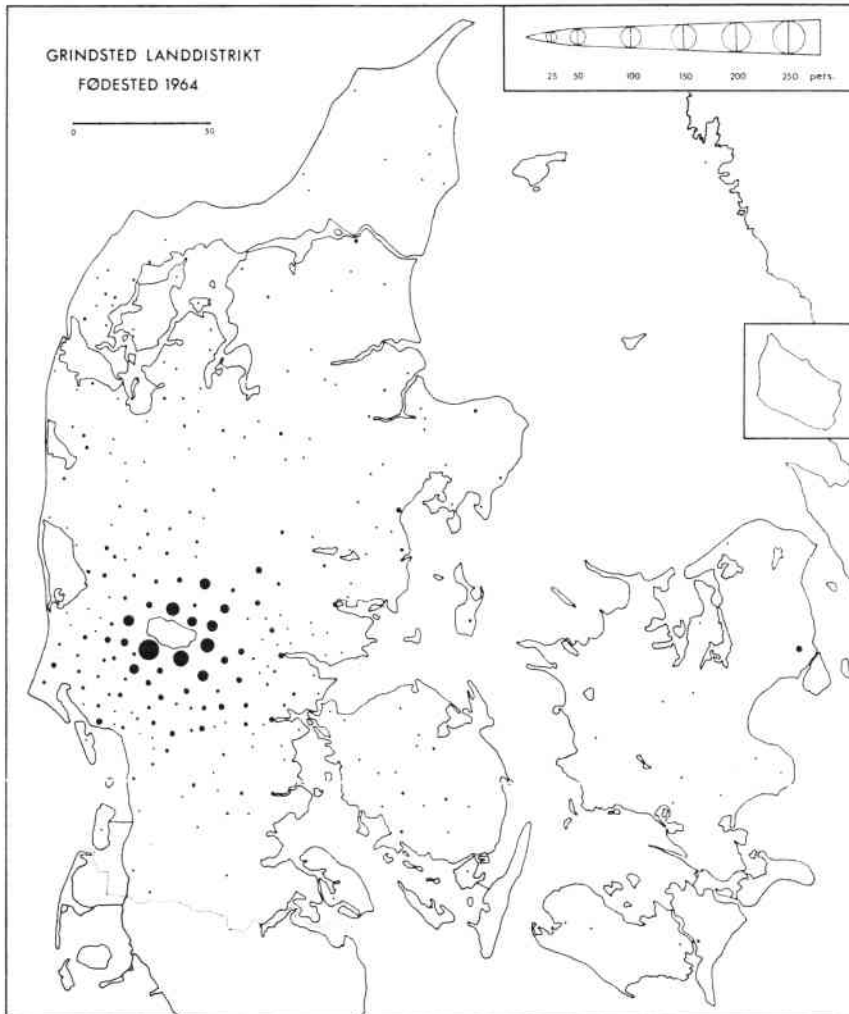

Fig. 12. Fødested for Grindsted landdistrikts befolkning 1964. Cirklerne areal er proportionalt med antallet af fødesteder.

Fig. 12. Birth-places of the population in Grindsted rural district 1964. The area of the circles is proportional to the number of birth-places.

vandringsintensiteten (den relative vandring), a er en konstant (en ideel, men aldrig opnået vandringsintensitet i afstanden 1 (km)), X er afstanden, og exponenten $-b$ angiver, hvor hurtigt intensiteten aftager. Det må understreges, at den anførte model ikke har helt generel gyldighed, bl. a. fordi den for helt korte distancer giver for store intensitetsværdier. Men med visse forbehold er den et udmærket hjælpemiddel til en almindelig, kvantitativ

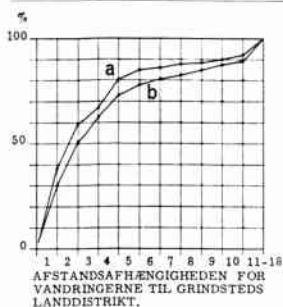

Fig. 13. Afstandsaafhængigheden for vandringerne til Grindstedes landdistrikt. a vedrører tilflyttere og b fødesteder. Iøvrigt jvf. fig. 3.

Fig. 13. Dependence on distance for migrations to Grindsted rural district. a is based on residence prior to migration and b on birth-place. Cf. also fig. 3.

beskrivelse af et vandringsmateriale. I sin logaritmiske form ($\log Y = \log a + b \log X$) er den ligningen for en ret linie, som kan findes ved regressionsanalyse (mindste kvadraters metode). Exponenten $+b$ er liniens hældning og angiver, hvor hurtigt vandringsintensiteten aftager med afstanden, og giver mulighed for en

Tabel 5. Oversigt over regressionsanalyser.
(Summary of regression analyses.)

På grundlag af oplysning om fødested:

(based on data of birth-places)

Grindsted by 1964 (<i>Grindsted town 1964</i>)	$Y = 1429 X^{+2,07}$
Grindsted by 1940 (<i>Grindsted town 1940</i>)	$Y = 1284 X^{+1,98}$
Grindsted landdistrikt 1964 (<i>Grindsted rural district 1964</i>)	$Y = 7727 X^{+2,56}$

På grundlag af oplysning om sidste bopæl inden flytning til Grindsted by (byens befolkning 1964):

(based on data of latest address before migration to Grindsted town, the population of the town 1964)

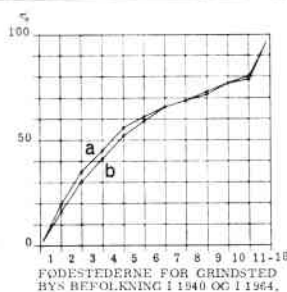
Alle tilflyttede (<i>total of in-migrated</i>)	$Y = 2173 X^{+2,19}$
Kvinder (<i>women</i>)	$Y = 2260 X^{+2,20}$
Mænd (<i>men</i>)	$Y = 2138 X^{+2,18}$
Tilflyttet fra landkommuner (<i>in-migration from rural communes</i>)	$Y = 6546 X^{+2,38}$
Tilflyttet fra byer (<i>in-migration from towns</i>)	$Y = 847 X^{+1,69}$

$Y = a X^{+b}$, hvor Y er relativ vandringsintensitet, X afstanden fra Grindsted, a en konstant og exponenten $+b$ angiver, hvor hurtigt intensiteten aftager med øget afstand.

$Y = a X^{+b}$, where Y is the relative migration intensity, X the distance from Grindsted, a is a constant, and the exponent $+b$ indicates the rate at which intensity decreases by increasing distance.

Fig. 14. Afstandsafhængigheden for vandringerne til Grindsted by 1940 og 1964. a vedrører fødestederne for byens befolkning i 1964 og b vedrører fødestederne for byens befolkning i 1940.

Fig. 14. Dependence on distance for migrations to Grindsted town 1940 and 1964. a is based on birth-places of the population in 1964 and b is based on birth-places of the population in 1940.

sammenligning af intensitetsfaldet for vandring af forskellige befolkningsgrupper, fra forskellige områder eller til forskellige tidspunkter.

Indsættes værdierne for indvandringen til Grindsted fra de forskellige afstandszoner (f. eks. antal personer født i zonerne) i et koordinatsystem, hvor x-aksen angiver afstanden fra zonerne til Grindsted og y-aksen indvandringen til byen, ses nok, at indvandringen til Grindsted aftager med øget afstand, men noget entydigt kurvebillede får man ikke (fig. 15A). Anvendes de relative vandringseværdier i stedet for de absolutte, lægger værdierne sig tydeligvis langs en krum kurve (fig. 15B). Anvender man endelig logaritmerne til afstand og relativ vandring, samler punkterne sig langs en ret linie (fig. 15C), og det er denne linie, regressionslinien, der findes ved en regressionsanalyse.

De principper, der her er beskrevet, er blevet anvendt på det foreliggende materiale, idet regressionslinien dog kun er blevet beregnet for de ti afstandszoner, der er nærmest Grindsted (tabel 5).

Beregningerne bekræfter og supplerer, hvad der er fundet på anden vis. Vandringens intensitet i fødestedsfeltet for Grindsted by 1964 (tabel 5A) aftog med meget nær kvadratet på afstanden, hældningen for regressionslinien er $\div 2,07$. For fødestedsfeltet i 1940 aftog intensiteten måske knapt så hurtigt (hældningen $\div 1,98$), men forskellen mellem 1940 og 1964 er så lille, at den ikke siger noget. Intensiteten i fødestedsfeltet for Grindsteds landdistrikt aftog med væsentlig mere end kvadratet på afstanden (hældningen $\div 2,56$), flytningerne til landdistriktet var langt mere afhængige af afstanden end vandringerne til byen. I tilflytningsfeltet for Grindsted by 1964 aftog vandringens intensitet med noget mere end kvadratet på afstanden (hældningen $\div 2,19$), vandringerne er gået over noget kortere afstand end beregnet på fødesteder; der er sket en flytning til kommuner nærmere Grindsted inden den egentlige tilflytning. Deles tilflytningen i tilflytning fra landkommuner og

fra byer ses, at tilflytningen fra landkommuner aftog med væsentlig mere end kvadratet på afstanden og fra byer med væsentlig mindre (hældningerne $\div 2,38$ henholdsvis $\div 1,69$), – flytningerne fra landkommuner er væsentlig mere afhængige af afstanden end flytningerne fra byer.

Slutning

Den undersøgelse, der her er blevet gjort rede for, vedrører Grindsted i 1964. Den giver et øjebliksbillede af det geografiske rekrutteringsmønster af denne bys befolkning. Adskillige resultater vil imidlertid have mere generel gyldighed; dette gælder de betragtninger over data og metoder, som undersøgelsen giver anledning til.

De fleste vandringer sker over korte afstande, og vandringsintensiteten aftager med øget afstand. Flytningerne fra land til by er mere afhængige af afstand end flytninger mellem byer. Dette hænger bl. a. sammen med, at flyttere mellem land og by har et relativt lavere uddannelsesniveau end flyttere mellem byer. For Grindsteds vedkommende var $\frac{2}{3}$ af de ufaglærte arbejdere flyttet mindre end 30 km, og kun $\frac{1}{5}$ mere end 50 km. Af akademikere o. a. med relativ høj uddannelse var $\frac{2}{3}$ flyttet mere end 50 km. Medens de ufaglærte overvejende var tilflyttet fra landkommuner, var en overvejende del af akademikerne tilflyttet fra byer. Faglærte arbejdere indtog en mellemstilling. Ca. $\frac{1}{3}$ af tilflytningerne var direkte flytninger fra fødestedet. Flytningerne fra landkommuner var overvejende gået via andre landkommuner, for en stor del liggende nærmere Grindsted end fødestedet. Flytningerne fra byer havde et mere kompliceret forløb. Vandringshyppigheden var størst i alderen 15-25 år og aftog med alderen. I de yngre aldersklasser var vandringshyppigheden større for kvinder end for mænd, men for kvinderne aftog den hurtigere med alderen. Der er i den sidste menneskealder ikke sket nogen ændring i det geografiske rekrutteringsmønster for Grindsteds befolkning.

Ved undersøgelsen blev det konstateret, hvad angår de anvendte data, at folkeregisteret ikke var velegnet som kilde for statistik vedrørende befolkningens erhverv. På grund af mangelfulde erhvervsbetegnelser måtte 15 % af befolkningens erhverv betegnes som uangivet; og da der ikke sker en egentlig å jour-føring af erhvervsbetegnelserne, og disse i øvrigt ofte er ret upræcise, er fejlprocenten ved de resterende formentlig stor. Dette taler mod at opgive folketællingerne, for i stedet at basere befolkningsstatistikken på folkeregistrene. Hvad vandringsundersøgelser angår

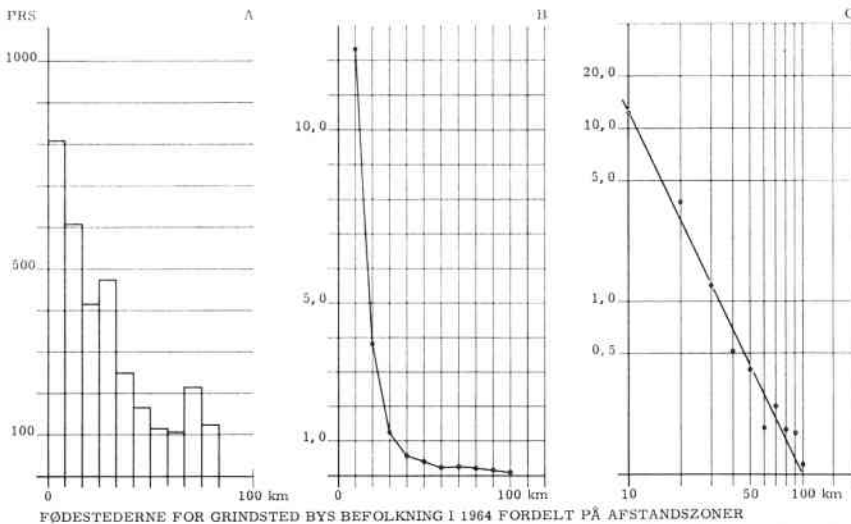

Fig. 15. Fødestederne for Grindsted bys befolkning i 1964 fordelt på afstandszoner. Vandret akse angiver afstanden fra Grindsted. Lodret akse angiver i A antal fødesteder, i B det relative antal fødesteder. Diagram C som B, men begge akser logaritmisk inddelt.

Fig. 15. Birth-places for the population of Grindsted town in 1964 distributed in distance zones. Horizontal axis indicates distance from Grindsted. Vertical axis indicates in A a number of birth-places, in B the relative number of birth-places. Diagram C as B, but logarithmic scales are used.

må konkluderes, at flyttebeviser sandsynligvis vil være et bedre basismateriale end folkeregisterkort. Ved at benytte flyttebeviser kunne man få hold på vandringerne på ét bestemt tidspunkt eller i en veldefineret periode. Man ville sandsynligvis også få et mere fuldstændigt materiale, bl. a. med hensyn til flytternes erhverv, der synes at være af afgørende betydning for vandringernes struktur.

Denne artikel meddeler de seneste resultater af en undersøgelse, forfatteren har foretaget i forbindelse med en tidligere ansættelse i Landsplanudvalgets sekretariat. Der skal her rettes en tak til sekretariatet for fortrinlige arbejdsforhold. Ligeledes skal en tak rettes til de kommunale myndigheder i Grindsted for deres store imødekommenhed ved tilvejebringelsen af materialet, samt til dr. Aagesen, der har stillet materiale vedrørende en fødestedsundersøgelse for 1940 til rådighed for forfatteren.

SUMMARY

The paper discusses an investigation of the migrations to Grindsted, a Danish town in Central Jutland. Grindsted was chosen because of its rapid growth with a majority of in-migrants whose geographical pattern

of origin it would be interesting to investigate; another advantage of the town was its relative diversity of occupations. The investigation was based on the Population Register of May 1964 for the commune of Grindsted, from which the following data were extracted: birth-place and last residence prior to migration to Grindsted, both indicated by name of commune, sex, year of migration, age when moving and the occupational status. These data were registered for all inhabitants of Grindsted commune, 6296 persons living in the town proper and 2044 persons living in the surrounding rural district. The communes of origin were thereafter classified partly according to type and partly according to distance from Grindsted, the latter measured as the direct line to the gravity centre of population of the communes in question, and all communes were then ranged in zones each representing a distance of 10 km from Grindsted. The types of communes were different kinds of town communes, which were considered one group, and the rural communes another group. The analysis only concerned persons who 1) were born in communes outside Grindsted but in Denmark and 2) had lived in communes outside Grindsted but in Denmark.

Most migrations take place over short distances, and the migration intensity decreases by increasing distance. Migrations from rural areas to towns are more dependent on distance than are migrations between towns. One of the reasons for this is that migrants from rural districts to towns have a relative lower level of education than it is the case with people migrating from one town to another. As far as Grindsted is concerned $\frac{2}{3}$ of the unskilled workers – and the majority from rural communes – had moved less than 30 km and only $\frac{1}{5}$ more than 50 km. Of people with a university training or other advanced education $\frac{2}{3}$ had moved more than 50 km – and the majority from towns. Skilled workers took up an intermediate position between these two groups. The pattern of migration to the rural district of Grindsted is very similar to the town's recruitment of unskilled labour. The material contains data on three points of the migration route, namely: birth-place, residence prior to migration and finally Grindsted. Investigations (for example *Goldstein* 1964) show that geographically the population is rather stable, and these three points – however complicated the migration route may actually have been – indicate the main course of the route, here called the migration direction resultant (fig. 6). One third of the migrants came directly from their birth-place. The greater part of migrations from rural communes had passed other rural communes, mostly situated closer to Grindsted than the birth-place. The migrations from towns had taken a more complicated course. The age group 15-25 years had the highest migration frequency, with decreasing trend by growing age. In the lower age groups the migration frequency was higher for women than for men, but decreased more rapidly for women. The analysis proved also that the geographical recruitment pattern of the population in Grindsted had remained unchanged for the last decennials.

LITTERATUR

- Agersnap, T.* (1952): Studier over indre vandringer i Danmark. Acta Jullandica. Århus.
- Antonsen, K.* (1964): Placeringen af Danmarks industri 1938-1960. Landsplanudvalgets sekretariat, publikation nr. 7. København.
- Baneplanudvalgets betænkning I (1968). Landsplanudvalget, København.
- Bergsten, K. E.* (1951): Sydsvenska födelseortsfält. Meddelanden från Lunds Universitets geografiska Institution XX. Lund.
- Clausen, I. B. m. fl.* (1963): Befolkningsgeografiske studier af Kalundborg-egnen. Geografisk Tidsskrift, bd. 62.
- Eskildsen, E.* (1942): Den sønderjyske Befolknings Slægtsforbindelser. København.
- Goldstein, S.* (1964): The Extent of Repeated Migration: An Analysis based on the Danish Population Register. Journal of the American Statistical Association. Vol. 59.
- ICP (Institutet for Center-Planlægning) (1964): Byen og oplandet. Udarbejdet for Sekretariatet for Danmarks erhvervsfond. København.
- Illeris, S.* (1964): The Functions of Danish Towns. Geografisk Tidsskrift, bd. 63.
- Illeris, S.* (1967): Funktionelle regioner i Danmark omkring 1960. Geografisk Tidsskrift, bd. 66.
- LPUS (Landsplanudvalgets sekretariat) (1965): Danske Pendlingsundersøgelser. Publikation nr. 11.
- Leth Nielsen, L.* (1967): Analyse af de indre vandringer i Danmark, belyst ved en stikprøve og et regionalt eksempel. Geografisk Tidsskrift, bd. 66.
- Migration in Sweden, a Symposium. 1957. (*Hannerberg, Hägerstrand, Odeving eds.*). Lund Studies in Geography, ser. B nr. 13. Lund.
- Morch, H.* (1967): Vandringerne til Grindsted. LPUS-orientering nr. 6. Landsplanudvalgets sekretariat, København.
- Olsson, G.* (1965): Distance and Human Interaction. Regional Science Research Institute, Bibliography Ser. No. 2. Philadelphia.
- Ravenstein, E. G.* (1885-89): Laws of Migration. Journal of Royal Statistical Society, vol. 48 & 52.
- Statistiske Meddelelser (1962): Folkemængden 26. september 1960 og Danmarks administrative inddeling. Det Statistiske Departement, København.
- Statistisk Tabelværk: Folketællingen i Danmark 1911. Ser. V, A 9. Det Statistiske Departement, København.
- Statistisk Tabelværk: Folketællingen i Danmark 1921. Ser. V, A 16. Det Statistiske Departement, København.
- Statistiske Undersøgelser (1964): Folketal, Areal og Klima 1901-1960. Nr. 10. Det Statistiske Departement, København.
- Trap, J. P.* (1928): Kongeriget Danmark. Ribe og Ringkøbing Amter. 4. omarbejdede Udgave. København.
- Aagesen, Aa.* (1944-45): Oprindelsen af Esbjergs Befolkning. Geografisk Tidsskrift, bd. 47.
- Aagesen, Aa.* (1949): Geografiske Studier over Jernbanerne i Danmark. København.
- Aagesen, Aa.* (1961): Befolkningen. Atlas over Danmark bd. 2. København.